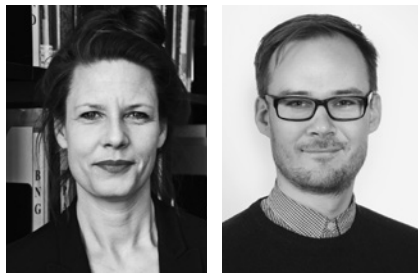

Ligevægt

Om sundhed, teologi og den tværfaglige sammenslutning
Ligevægt

*Af lektor, ph.d. Johanne Stubbe Teglbjærg Kristensen
og postdoc, ph.d. Mikkel Gabriel Christoffersen*

Det siges, at det var daværende dekan Steffen Kjeldgaard-Pedersen, der på ét af Københavns Universitets dekanmøder gav udtryk for, at Det Teologiske Fakultet gerne ville bidrage økonomisk og fagligt til en ny strategisk platform, der skulle bidrage til at udvikle forskningen indenfor det forskningsfelt, som dengang blev kaldt fedmeforskning. Platformen, som efterfølgende blev etableret, løb fra 2014 til 2018 og fik navnet *University of Copenhagen's Strategic Platform for Lifestyle, Obesity and Metabolic Research* (UCPH LOM). Den skulle styrke en tværfaglig indsats for et felt, der forekom internationalt førende, særdeles godt finansieret og uhyre ambitiøst, men på den anden side, set i tilbageblik, også var problematisk.

På et af de første møder, før platformen egentlig gik i luften, skulle styregruppen tage stilling til sit endelige navn, og diskussionen var karakteristisk. Den drejede sig om terminologi og primært, om platformen skulle bruge ordet “fedme” eller “overvægt”. I dag, så relativt få år

senere, forekommer alternativet mellem de to begreber ikke alene forældet, men mange ville i dag også have vidst, at den terminologiske strid desuden er en strid om forskningens erkendelsesmæssige grundlag og således stikker dybere end spørgsmål om succesfuld kommunikation og velmenende etik. I dag havde man ikke kunnet undgå at forholde sig til, at de videnskabelige discipliner, der tager subjektive og mellemmenneskelige forhold alvorligt og udforsker menneskers erfaringer med høj vægt, fortrækker neutrale ord som f.eks. “tyk” fremfor ordet “overvægtig”, der udtrykker en afvigelse i forhold til den kontroversielle norm, som BMI er i dag. Diskussionens dermed implicite identifikation af mennesker med høj vægt som omkostnings-tunge normafvigere var desværre en af de præmisser, som platformen, trods senere forsøg på at tematisere udfordringer ved denne normativitet, alligevel måtte arbejde på. Derudover arbejdede platformen på relativt betingelse af det, som senere er blevet kaldt “vægtsandheden”, nemlig at

tynd skulle være lig med sund, og sund er lig med BMIs norm. Det nye i platformen var derfor mest den bredere tværfaglighed, der altså nu på Københavns Universitet også inkluderede teologi.

Indholdsmæssigt skulle platformen følge op på tidligere initiativer, som placerede det brede felt centralt på KUs dagsorden og inkluderede flere tocifrede millionbevillinger (https://www.lom.ku.dk/documents/ucph_lom_work_programme_2014-2015.pdf). Det var dengang ikke givet, hvad teologiens rolle indenfor feltet skulle være. Først efterhånden blev det teologisk tydeligt, at selve feltet, trods imponerende støtte og bevillinger, befandt og befandt sig i en slags krise. Krisen udtrykker sig bl.a. ved det forhold, at forskningsfremskridtene indenfor livsstilsfeltet relativt betragtet er få, og kvaliteten målt i forhold til almindelige forskningskrav samlet set er ringe. Denne opfattelse udviklede sig gradvist gennem en udpræget teologisk tilgang til feltet, og den kræver naturligvis dokumentation for at opretholdes.

Sundhed og teologi – eller omvendt

Et af de første forhold, som sprang i øjnene, var den religiøse atmosfære og ensidige tilgang, som feltet dengang umiddelbart var kendetegnet ved. I udsagn som f.eks. “lifestyle diseases [...] becoming the dominant cause of death and disability globally” knyttes død og livsstil sammen, og livsstilsforskning bliver livredning, uden at selve begreberne “død” og “livsstil” rigtigt bliver debatteret. Det gælder også en række andre begreber i feltet som f.eks. formidlingsbegrebet “sundhed”, der i denne kontekst trods lærebøger, der

siger andet, ofte forstås rent kvantitativt. Tilsvarende antages, at “overvægt” er en sygdom, selvom det faktisk ikke forholder sig sådan i Danmark. Allerede dette indebærer antagelser om og reduktioner af menneskelivet, som står i modsætning til den viden, som teologien forvalter og udvikler. Teologisk kan man f.eks. med stor sikkerhed fremføre, at død er en historisk, kropslig, begivenhed, der involverer både subjektivitet, objektivitet og mellemmenneskelighed, herunder *både* individ og samfund, og dødens dominerende årsag derfor næppe lader sig reducere til livsstilssygdomme eller en enkelt “sygdom” eller til vægt som et forhold, *enten* individet *eller* samfundet bærer ansvar for (Kristensen, Body and Hope, 2013). Sygdom er per definition et negativt begreb, og sygdom bør typisk helbredes, men er det sådan med “overvægt”? Det er over halvdelen af danskerne, det drejer sig om. I den forbindelse kom – og er – teologien i gang.

Tager man feltets udsagn og selvforståelse alvorligt, rejser der sig hurtigt spørgsmål, som alle fortjener en mere grundig udforskning for at kunne besvares tilstrækkeligt: Er det rigtigt, som filosofisk og sociologisk forskning har hævdet, at sundhedsdyrkelsen for det moderne menneske har overtaget dyrkelse af Gud? At medicinen har overtaget religionens rolle i samfundet? At angst for fortabelse således er blevet afløst af angst for sygdom (eller f.eks. forkert vægt)? Er denne udvikling sket via udviklingen af kapitalismen, der ifølge Max Weber har rod i en indre protestantisk, dogmatisk konflikt? Hvad betyder det for forholdet mellem økonomi og medicin i dag? Hvad betyder begrebet sundhed i

dag – set fra forskellige videnskabelige discipliner? Hvorfor udforskes sundhed, trods mange humanistiske initiativer som f.eks. humanistiske centre på flere af Danmarks førende universiteter, stadig ofte rent kvalitativ og empirisk? Som om mennesket var en ting og den menneskelige krop en maskine? Evt. styret af en hjerne, der også tænkes som en maskine? Når man nu for længst i filosofien har beskrevet det uholdbare ved denne tilgang. Hvorfor knyttes sundhed i så høj grad sammen med begrebet livsstil og BMI? Hvis man er opmærksom på, at BMI er en norm, der blev til på nærmest tilfældig vis foranlediget af et lavpraktisk behov, og aldrig har været udtryk for egentlig forskning, er det så meget desto mere besynderligt (Bols, Intuitiv spisning, 2020). Den har blot vundet indpas og er blevet overtaget. Jo længere man dykker ned i feltet, des flere spørgsmål: Hvorfor mener så mange livsstilsforskere, at feltet kan undersøge sin genstand fra et tredje-persons perspektiv uden hensyn til de erfaringer, som de mennesker, feltet angår, gør sig? Hvorfor antages det så ofte, at genstanden “tykthed” kan undersøges ahistorisk, dvs. uden inddragelse af sagens historie? Hvorfor findes der i det hele taget så lidt selvkritisk livsstilsforskning? Dvs. forskningen går for det meste ud fra, at forskerne og deres bidrag selv ikke har noget ansvar i forhold til de udfordringer, som feltet præges af i dag? Når man tager i betragtning, at der er forskning, der netop peger på, at den globale menneskelige vægt er steget proportionalt med forskningen i, hvordan man undgår, at den stiger? Med andre ord var og er der rigeligt at udforske for en teolog, der bedes om at gå ind i dette felt.

“Sundhedskrisen”

Hvis det ikke var så alvorligt, fordi det berører så mange mennesker og forårsager så meget lidelse, så ville det måske være komisk, at et sundhedsfagligt felt, der er blevet tilført så mange midler over så mange år for at “knække fedmekurven”, ikke har formået at gøre nogen væsentlig forskel målt i forhold til de opgørelser, som forskningen typisk selv holder sig til. Selv hvis vi begrænser blikket til Danmark, til regionerne, kommunerne, de lokale sammenhænge, familierne eller ligefrem det enkelte menneske eller enkelte barn, så er billedet det samme. Er vægten høj, så kan kirurgi muligvis hjælpe i et ekstremt begrænset omfang, og der findes slankemedicin på vej til den brede befolkning. Egentlige livsstilsinterventioner virker, når man spørger eksperterne, ikke. Derfor ser vi efterhånden også hastigt voksende kritisk forskning, der peger på, at selve feltet og dets præmisser er problematiske eller ligefrem forføjede. Altså at der er noget galt med den herskende “vægtsandhed”. Denne kritik er omfattende og indebærer blandt andet: Kritik af den såkaldte energibalance-hypotese (der forudsætter, at kroppen er en slags maskine), kritik af BMI som norm for sundhed, dvs. man kan godt have højt BMI og være sund (således siges det, at Novo Nordisk fondens kommende Center for Sund Vægt vil definere sund vægt ved trivsel og ikke BMI), samt kritik af den forestilling, at livsstilsinterventioner kan sænke høj vægt. Forskning peger på, at det *over tid* og *generelt* ikke kan lade sig gøre at sænke vægten nævneværdigt, og på, at forsøget på det ofte gør mere skade end gavn. Forsøget på at intervenere livsstilmæssigt kan

paradoksalt nok ikke blot selv bidrage til udviklingen af høj vægt, men fremfor alt skade både krop, selvbevidsthed og forholdet til andre mennesker. I lyset af denne forskningstrend er det påfaldende, at omgangen med vægt i vores samfund er kommet så langt vægt fra den forskning, der findes på området. Teologisk er der således meget, der peger på, at den sundhedskrise, som LOM skulle bidrage til at løse, ikke primært angår enkelte menneskers høje vægt, men måske snarere livstilsfeltet selv, der ikke kun præges af forskere fra forskningsinstitutioner som f.eks. KU, men også af den såkaldte slankeindustri og i særdeleshed af den medicinalindustri, der har en økonomisk interesse i at indsnævre normen for sundhed, gøre BMI til norm for sundhed og sælge medicin til dem, der ikke lever op til denne norm og udtrykker dette ideal. I teologien findes en anden omgang med normer og idealer.

Forskning og praksis

Den historisk ensidige og monofaglige udforskning af feltet vægt, den brede grøft mellem forskning og praksis, der konkret i foråret 2020 viste sig i en konflikt i Sundhedsstyrelsen om nye kliniske retningslinjer samt de tiltagende og efterhånden veldokumenterede skadevirkninger af slankeindustrien og -kulturen

var de væsentligste grunde til at forskere og klinikere i foråret 2020 fandt sammen og dannede *Ligevægt*. Undertegnede var medstiftere af *Ligevægt*, og det skal for en god ordens skyld nævnes, at denne gruppe ikke er andet end personrelateret til *Initiativet til Studiet af Paradokser i Eksistens og Livsstil* (Paradoks-gruppen), der arbejder med andre felter end specifikt dette, og heller ikke til Dina Amlunds ph.d.-projekt om fobi for tykhed, som er blevet omtalt i pressen. *Ligevægt* er således en tværfaglig sammenslutning, der arbejder mod ensidighed i forskningen og for inddragelsen af alle discipliner i samfundets omgang med vægt. Kernefagligheder er således – udover teologi – psykologi, kulturforskning, ernæringsvidenskab og medicin. *Ligevægt* kommunikerer via publikationer (senest i Sundhedspolitisk tidskrift om vægt og stigmatisering), events og SoMe.

På *Ligevægts* hjemmeside Ligevaegt.org kan man læse sammenslutningens første positionspapir og få oplysninger om de involverede, publikationer og andre aktiviteter.

D. 4. juni 2021 kl. 15.15-17.00 finder sammenslutningen *Ligevægts* launch sted på Det Teologiske Fakultet. Arrangementet er åbent for alle, se nærmere oplysninger og program på fakultetets hjemmeside.